

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ВІДСУТНІСТЮ ВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ

Довмат Анастасія Володимирівна

*здобувачка рівня вищої освіти «магістр»
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

Косарєва Оксана Іванівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

Активізація мовлення дітей з відсутністю вербальних засобів спілкування має надзвичайно важливе значення для їхнього всебічного розвитку. Мовлення є основним засобом спілкування, пізнання навколишнього світу та формування мислення. Коли дитина не говорить, її можливості виражати думки, бажання та емоції значно обмежені, що може призводити до труднощів у соціальній адаптації та навчанні.

Розвиток мовлення сприяє становленню пізнавальних процесів – уваги, пам'яті, мислення та уяви. Через активізацію мовлення діти поступово навчаються встановлювати контакт із дорослими та однолітками, краще розуміють звернене мовлення та починають самостійно висловлюватися. Це допомагає їм долати замкненість, невпевненість і страх спілкування.

Стимулювання мовленнєвої активності сприяє також розвитку емоційно-вольової сфери дитини, формуванню позитивного ставлення до себе й навколишнього світу. Активізація мовлення створює основу для подальшого успішного навчання в школі, засвоєння грамоти й повноцінної участі в суспільному житті.

Отже, систематична робота над розвитком мовлення немовлених дітей є важливою умовою їхнього гармонійного розвитку та соціальної інтеграції.

Відтак, О. Белова констатує, що мовлення немовлених дітей відзначається повною або частковою відсутністю усного мовлення.

Вони не користуються словами для спілкування і не вміють самостійно будувати речення. Основним засобом комунікації для таких дітей є жести, міміка, рухи тіла, а також окремі звуки або вигуки. Розуміння зверненого мовлення зазвичай збережене частково – діти реагують на інтонацію, знайомі ситуації, окремі слова або дії [1].

К. Зелінська-Любченко зазначає, що активний словник у них відсутній або дуже обмежений, а пасивний не відповідає віковій нормі. Такі діти часто не виявляють мовленнєвої ініціативи, не повторюють за дорослими звуки чи слова. У них спостерігаються труднощі у розвитку слухового сприймання, фонематичного слуху та артикуляційних рухів [3].

За словами Є. Соботович немовленнєві діти можуть проявляти бажання спілкуватися, але не мають достатніх засобів для цього. Їхнє мовлення перебуває на до- або немовленнєвому рівні розвитку, що потребує спеціальної логопедичної допомоги, стимуляції мовленнєвої активності та розвитку комунікативних навичок [4].

Засоби активізації мовлення немовленнєвих дітей мають важливе значення для подолання мовленнєвого недорозвитку та формування комунікативних навичок. Основною метою використання таких засобів є стимулювання бажання дитини спілкуватися і поступове залучення її до мовленнєвої діяльності [4].

Найефективнішими засобами активізації мовлення, на думку О. Волошиної, є ігрові методи, адже гра створює природну ситуацію для спілкування. Під час гри дитина відчуває радість, емоційне піднесення і потребу взаємодіяти з дорослими чи однолітками. Використання предметних, рухливих та сюжетно-рольових ігор допомагає дитині наслідувати звуки, слова й прості мовленнєві зразки [2].

Як стверджує О. Белова, важливу роль відіграють також наочні засоби – ілюстрації, предмети, картинки, макети, які стимулюють дитину до впізнавання, називання та опису. Велике значення має використання музики, ритмічних вправ, пісень і мовленнєвих ігор, які активізують слухове сприймання та артикуляційний апарат [1].

Не менш важливим на думку, Є. Соботович, є створення емоційно сприятливого середовища, у якому дитина почувається захищеною й упевненою. Постійне мовленнєве оточення, чітке та виразне мовлення дорослого, заохочення до повторення звуків і слів допомагають дитині поступово оволодівати мовленням [4].

Отже, засоби активізації мовлення немовленнєвих дітей повинні бути різноманітними, ігровими, емоційно насиченими та спрямованими на розвиток бажання спілкуватися, що є основою подальшого мовленнєвого й особистісного розвитку.

Ми провели експериментальну роботу, спрямовану на активізацію мовлення немовленневих дітей, які стали учасниками ЕГ, а в КГ така робота не проводилася. На початковому етапі ми здійснили обстеження мовленнєвого розвитку кожної дитини ЕГ та КГ, визначили рівень розуміння дитиною лексичних, граматичних категорій у процесі зверненого мовлення, рівень розвитку фонематичного сприймання та звукоскладової структури слів. Після цього ми зробили заняття, що враховували особливості кожної дитини.

У процесі формувального експерименту ми систематично проводили заняття ігрового характеру. Ми використовували предметно-маніпулятивні ігри, дидактичні завдання, вправи на розвиток слухового сприймання, артикуляційної моторики та наслідування звуків. Під час занять ми активно застосовували наочні матеріали – іграшки, картинки, сюжетні зображення, а також музично-рухові вправи.

Важливе місце в роботі займали вправи на розвиток дихання, голосу й артикуляційного апарату. Ми стимулювали дітей до наслідування звуків тварин, шумів природи, окремих складів і простих слів. Усі завдання супроводжувалися емоційною підтримкою, похвалою та заохоченням, що підвищувало мотивацію до мовленнєвої діяльності. Поступово діти почали проявляти більше мовленнєвої активності: реагували на звертання, наслідували звуки, намагалися вимовляти окремі слова та користувалися жестами для спілкування. Наприкінці експериментальної роботи ми провели повторне обстеження, яке показало позитивну динаміку у формуванні мовленнєвих навичок і комунікативної поведінки дітей.

За результатами контрольного зрізу, діти ЕГ та КГ були віднесені до одного з трьох рівнів мовленнєвого розвитку: достатнього (ЕГ – 58,3%, КГ – 25%), зниженого (ЕГ – 33,3%, КГ – 41,7%) та критичного (ЕГ – 8,4%, КГ – 33,3%). Була виявлена різниця між результатами констатувального та контрольного етапів. Так, на контрольному етапі частка дітей з критичним рівнем в ЕГ зменшилася на 41,6%, а в КГ зменшилася на 16,7%. Динаміка за зниженим рівнем в ЕГ не виявлена, а в КГ частка дітей з цим рівнем зросла на 8,4%. Було виявлене в ЕГ значне зростання за достатнім рівнем на 41,6%, а в КГ це зростання дещо менше і складає 8,3%.

Отже, проведена експериментальна робота довела ефективність систематичного використання ігрових, наочних і моторних засобів у процесі активізації мовлення немовленневих дітей.

Література

1. Белова О. Динаміка розвитку мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Наука і освіта*. 2024. № 1. С. 7–12.
2. Волошина О.В. Основи корекційної педагогіки. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. 168 с.
3. Зелінська-Любченко К. О. Теоретичні засади формування експресивного мовлення у безмовленнєвих дітей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 60, Т. 1. С. 170–173. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23553>
4. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії. / укл. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна. Київ : «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.